

Kabelschakt vid stensättning och stensträng mellan Vässentorp och Hovetorp

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

L2010:8362 och L2010:8877

Vässentorp 1:1

Vists socken

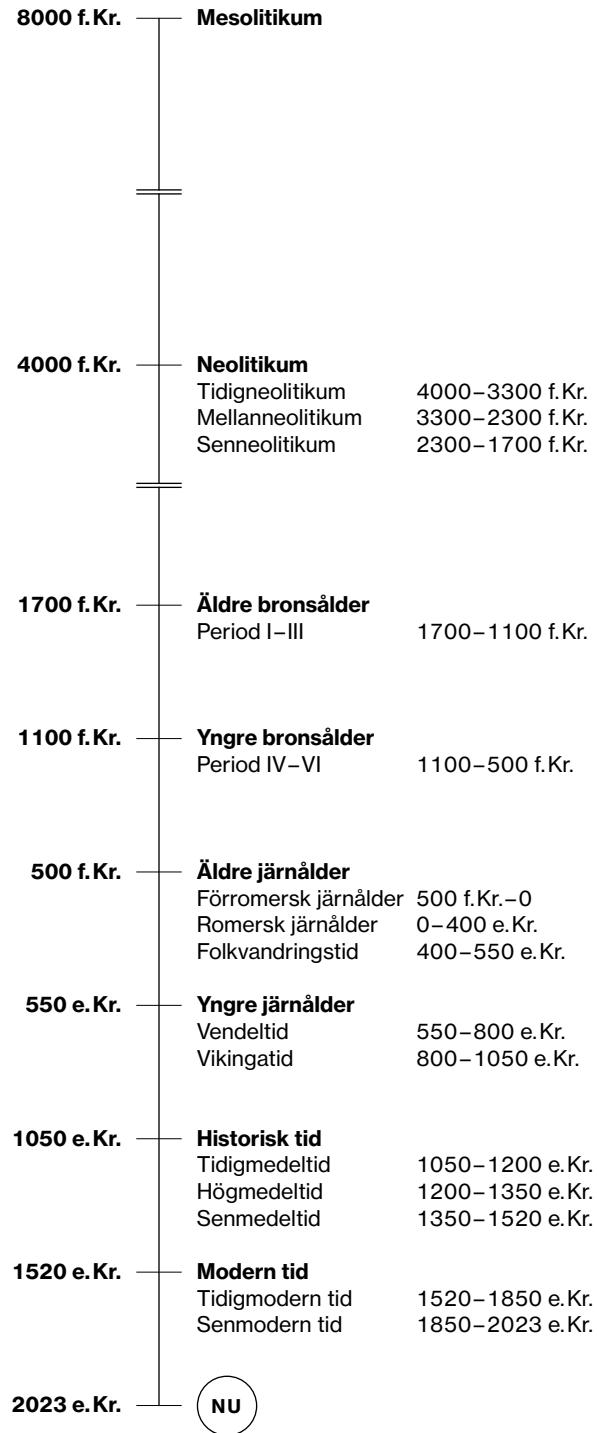
Linköpings kommun

Östergötlands län

Östergötland

Av ANDREAS FORSGREN

ARKEOLOGISK
PERIODINDELNING
FRÅN
STENÅLDER
TILL
NUTID

Kabelschakt vid stensättning och stensträng mellan Väsentorp och Hovetorp

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

L2010:8362 och L2010:8877

Väsentorp 1:1

Vists socken

Linköpings kommun

Östergötlands län

Östergötland

Av ANDREAS FORSGREN

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB

STIFTELSEN KULTURMILJÖVÅRD
PILGATAN 8 D
721 30 VÄSTERÅS

Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2023

Samtliga foton av Mattias Johansson.

OMSLAG

Översikt över grusväg och undersökningsområde från sydöst.

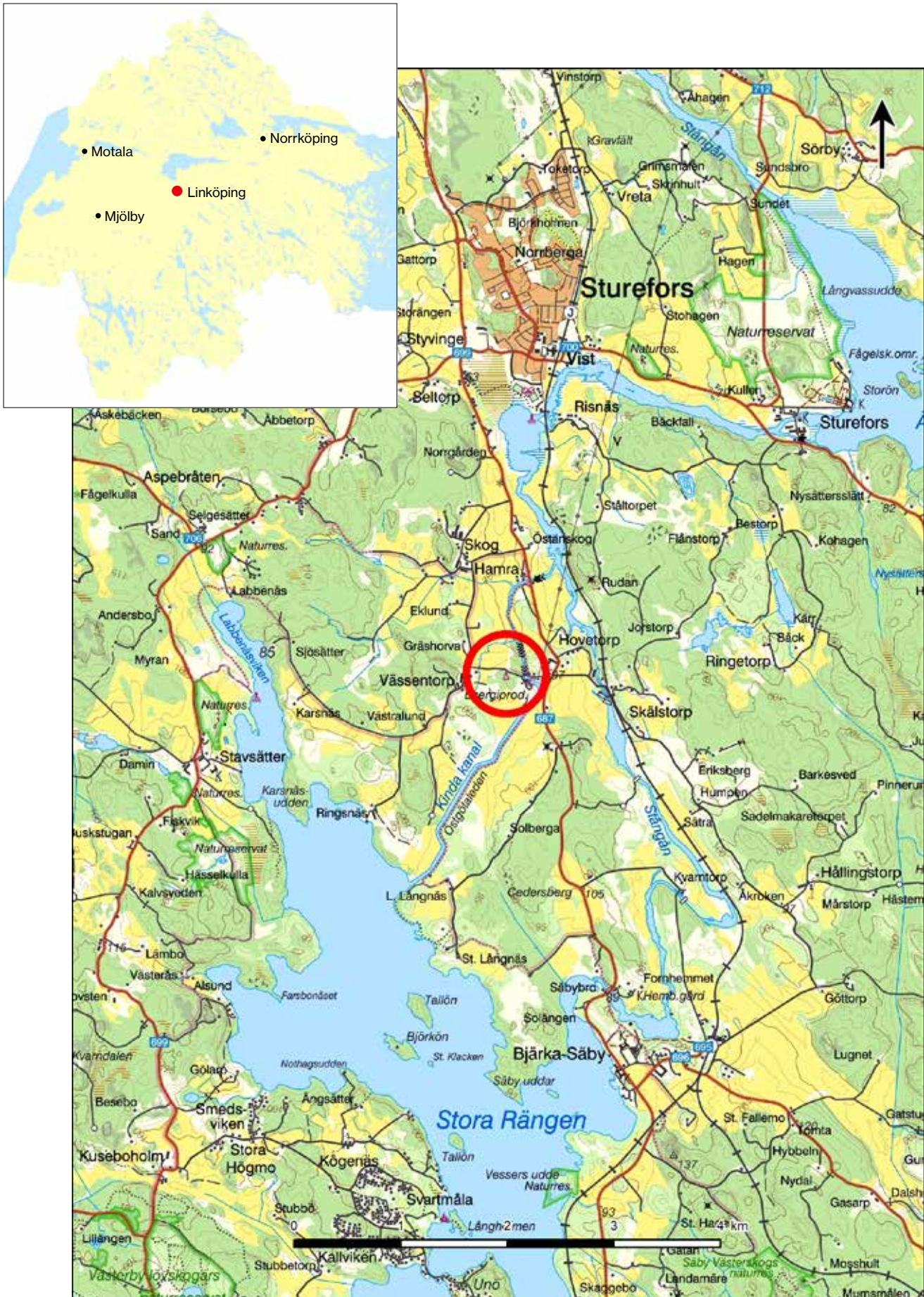
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 5110619.

ISBN 978-91-8041-149-3

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Inledning.	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Tidigare undersökningar	8
Undersökningsområdet	8
Syfte, metod och genomförande	10
Undersökningsresultat.	11
Utvärdering.	14
Referenser	15
Kart- och arkivmaterial	15
Litteratur.	15

Figur 1. Undersökningsområdet markerat med en ring. Utdrag ur terängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) utförde i oktober 2022 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i Vässentorp i Vists socken, i den södra delen av Linköpings kommun i Östergötlands län. Schaktningsövervakningen föranleddes av att företaget Eltel Networks Communication AB förlägger markkabel för fiber i området. Mattias Johansson var projektledare för schaktningsövervakningen. Rapporten har sammanställts av Andreas Forsgren.

De lämningar som berördes eller riskerade att beröras av schaktningsövervakningen avsåg:

- L2010:8362, en hägnad (stensträng) med status fornlämning.
- L2010:8877, en stensättning med status fornlämning.

Schaktningsövervakningens syfte var att i första hand undvika att fornlämningar skadades. Om detta inte kunde undvikas skulle de lämningar som eventuellt framkom undersökas och dokumenteras med ett vetenskapligt arbetssätt och om möjligt dateras.

Ett schakt om totalt cirka 66 m² grävdes. Schaktet var cirka 111 meter långt, 0,6–0,7 meter brett och 0,55–0,7 meter djupt. Schaktet var beläget i den södra kanten av en grusväg, vilken var uppbyggd med en terrassering (det vill säga mot norr i schaktet).

Inget av antikvariskt intresse påträffades.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheten Vässentorp 1:1 i Vists socken i den södra delen Linköpings kommun i Östergötlands landskap och län. Schaktningsövervakningen föranleddes av att företaget Eltel Networks Communication AB förlägger markkabel för fiber i området och Eltel Networks Communication AB bekostade schaktningsövervakningen.

Två lämningar förekommer i det omedelbara närområdet och riskerade att påverkas av schaktningsarbetet: en hägnad (stensträng, L2010:8362) med status fornlämning och en stensättning med status fornlämning (L2010:8877).

Beslut om arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning fattades av Länsstyrelsen i Östergötlands län (dnr 431-16816-2021 (beslutsdatum 15 mars 2022). Mattias Johansson var projektledare för schaktningsövervakningen. Fältarbetet utfördes enligt Länsstyrelsens anvisningar av Mattias Johansson den 24 oktober 2022. Rapporten har sammanställts av Andreas Forsgren.

Topografi och fornlämningsmiljö

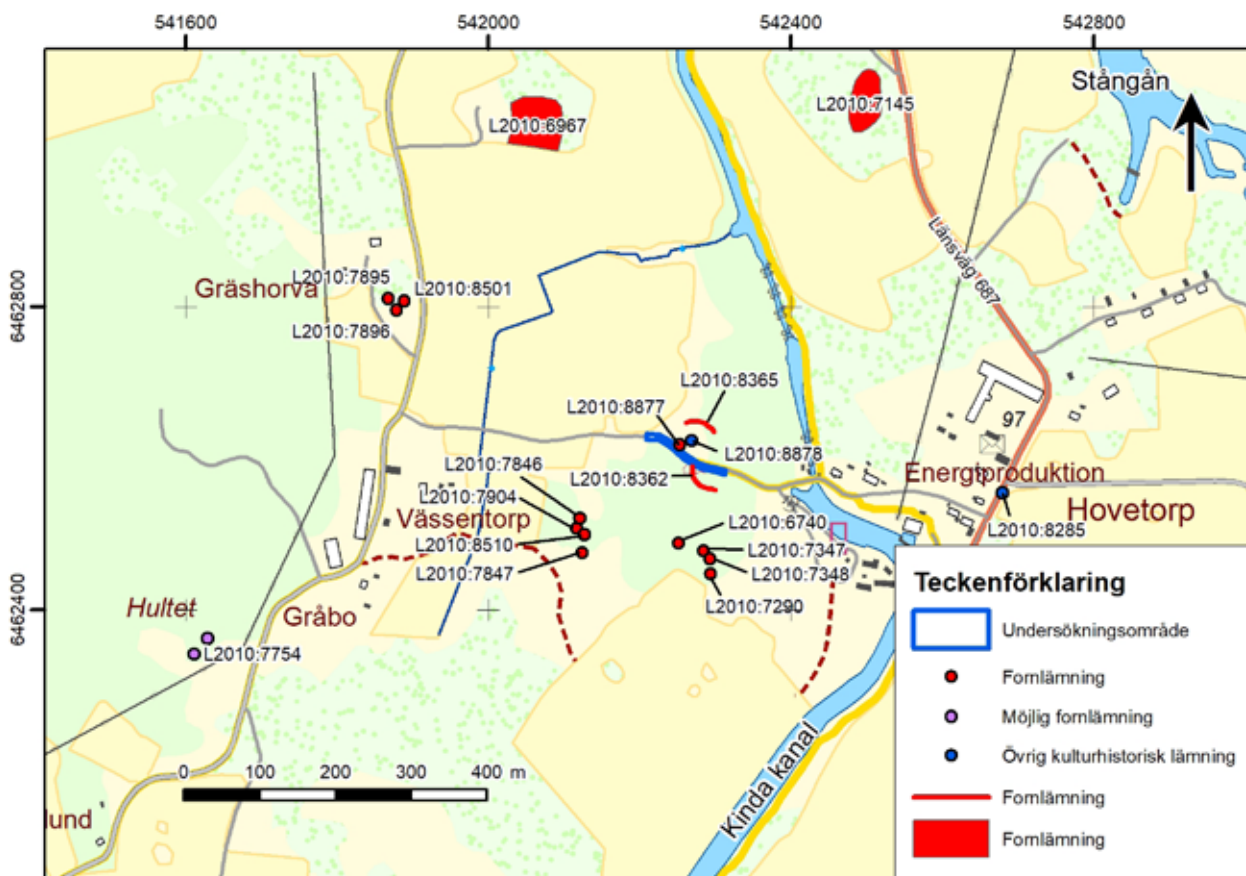
Undersökningsområdet är beläget mitt emellan Sturefors och Bjärka-Säby i Vists socken i södra delen av Linköpings kommun. Det är vidare beläget längs en grusväg cirka 150 meter nordväst om Hovetorps småbåtshamn i Kinda kanal och cirka 300 meter ostnordost om byggnaderna i fastigheten Vässentorp. Vists socken präglas av ett omväxlande landskap med åkrar och skogklädda bergsklackar samt Stångån som ringlar genom landskapet. Fornlämningsmiljön är främst kännetecknad av gravar och gravfält från järnålder även om lämningar från alla förhistoriska perioder finns.

Närliggande lämningar utgörs främst av små grupper av stensättningar eller ensamliggande stensättningar och rösen, vilka typologiskt kan dateras till bronsålder–äldre järnålder. I norr finns på varsitt impediment en bytomt/gårdstomt (L2010:6967) och ett gravfält som troligen kan dateras till yngre järnålder (L2010:7145). Flera lägenhetsbebyggelser finns i närområdet, vilka främst utgörs av lämningar av torp och backstugor, exempelvis L2010:7754.

Jordarten omkring undersökningsområdet består av sandig morän, medan åkermarken i väster består av glacial lera med ställvis spridda stenblock. Cirka 50 meter söder om undersökningsområdet breder ett mindre område med urberg ut sig (SGU). Höjden längs schaktet i undersökningsområdet ligger omkring på 87–92 meter över havet, i åkermarken i väst på omkring 85 meter över havet och i det bergiga området i söder på omkring 95 meter över havet.

Lämningsnr	Lämningsstyp	Antikvarisk bedömning	Kommentar/beskrivning
L2010:7754	Lägenhetsbebyggelse	Möjlig fornlämning	Bebyggelselämning, (sentida), bestående av grunderna efter ett bostadshus och en källare. På platsen växer fruktträd. Äldsta namnet <i>Hulteslätt</i> belagt 1719.
L2010:7895	Stensättning	Fornlämning	Kvadratisk, stenfylld.
L2010:8501	Stensättning	Fornlämning	Kvadratisk, stenfylld.
L2010:7896	Stensättning	Fornlämning	Rund, stenfylld.
L2010:6967	Bytomt/gårdstomt	Fornlämning	Ca 80×60 m stor (Ö-V), obebyggd. Centralt i området är en husgrund, ca 20×6 meter stor och intill 0,3 meter hög.
L2010:7145	Gravfält	Fornlämning	Ca 80×40 meter stor (N-S) bestående av 8 fornlämningar. Dessa utgöres av 1 hög och 7 runda stensättningar.
L2010:7846	Stensättning	Fornlämning	Rund 9 meter i diameter och 0,2–0,3 meter hög. Delvis övertorvad fyllning av 0,2–0,5 meter stora stenar.
L2010:7904	Röse	Fornlämning	Runt, 7–8 meter i diameter och 0,8 meter hög. Bestående av 0,3–1,5 meter stora stenar.
L2010:8510	Stensättning	Fornlämning	Närmast rund, 8 meter i diameter och 0,2–0,4 meter hög. Delvis övertorvad fyllning, med koncentration i mittpartiet av 0,4–0,8 meter stora, i övrigt 0,2×0,3 meter stora stenar
L2010:7847	Stensättning	Fornlämning	6 meter i diameter och 0,1–0,2 meter hög. Delvis övertorvad fyllning av 0,2–0,7 meter stora stenar. Gropig och omörd yta. Skadad i Ö kanten av vindfålle.
L2010:8365	Hägnad	Fornlämning	Stensträng, ca 40 meter lång (ÖSÖ-VNV), 1,5–2,5 meter bred och 0,2 meter hög, bestående av 0,2–1 meter stora stenar. Delvis övertorvad.
L2010:8878	Stensättning	Övrig kulturhistorisk lämning	Rund, 8 meter i diameter och 0,2–0,3 meter hög. Övertorvad med talrika 0,2–0,7 meter stora stenar i ytan. Block i mittpartiet, 1,9×1,8 meter stort och 0,9 meter högt. Omörd. Ojämn yta. Delvis oklara begränsningar.
L2010:8877	Stensättning	Fornlämning	Rund, 7,5 meter i diameter och 0,2–0,3 meter hög. Övertorvad med talrika 0,2–0,4 meter stora stenar i mittpartiets yta, samt ett block, 1×0,7 meter stort och 0,4 meter högt. I kanterna enstaka 0,1–0,2 meter stora stenar i ytan. Omört i mittpartiet.
L2010:8362	Hägnad	Fornlämning	Stensträng, ca 40 meter lång (NV-SÖ), 2–3 meter bred och 0,2–0,4 meter hög. bestående av 0,2–0,8 meter stora stenar. Enstaka större block, intill 1,5 meter stora ingår.
L2010:6740	Stensättning	Fornlämning	Rund, 7 meter i diameter och 0,3 meter hög. Delvis övermossad fyllning av 0,3–0,6 meter stora stenar.
L2010:7347	Stensättning	Fornlämning	Rund, 7 meter i diameter och 0,2 meter hög. Övertorvad med talrika 0,2–0,4 meter stora stenar i ytan. Delvis oklara begränsningar.
L2010:7348	Stensättning	Fornlämning	Kvadratisk, 6×6 meter stor (N-S) och 0,2 meter hög. Övertorvad med talrika 0,2–0,4 meter stora stenar i ytan. Ställvis synlig kantkedja, 0,2 meter hög av 0,2–0,4 meter långa stenar. Hörnsten, rest i NV, 0,5 meter hög och 0,4×0,3 meter stor.
L2010:7290	Stensättning	Fornlämning	Kvadratisk, 8×8 meter stor (N-S) och 0,2 meter hög. Delvis övertorvad fyllning av 0,2–0,4 meter stora stenar. Kantkedja 0,2 meter hög av 0,3–0,6 meter långa stenar. Hörnstenar resta 0,3 meter höga och 0,3–0,4 meter stora, i SV hörnet utfallen. Omörd i mittpartiet.
L2010:8285	Vägmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	Kilometerstolpe, granit, 0,9 meter hög, 0,3 meter bred och 0,25 meter tjock. På den mot vägen vända sidan är inhugget i djup relief: "15". Siffrorna är inhuggna i en nedslipad kvadrat, 0,3–0,3 meter stor.

Tabell 1. Sammanställning av fornlämningar, möjliga fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i nära anslutning till de berörda lämningarna. Informationen hämtad ur Kulturmiljöregistret. Se även figur 2–3.

Figur 2. De berörda lämningarna L2010:8362 och L2010:8877 med undersökningsområde, närliggande fornlämningar, möjliga fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar enligt Kulturmiljöregistret. Se även tabell 1 och figur 3. Utdrag ur fastighetskartan. Skala 1:10 000.

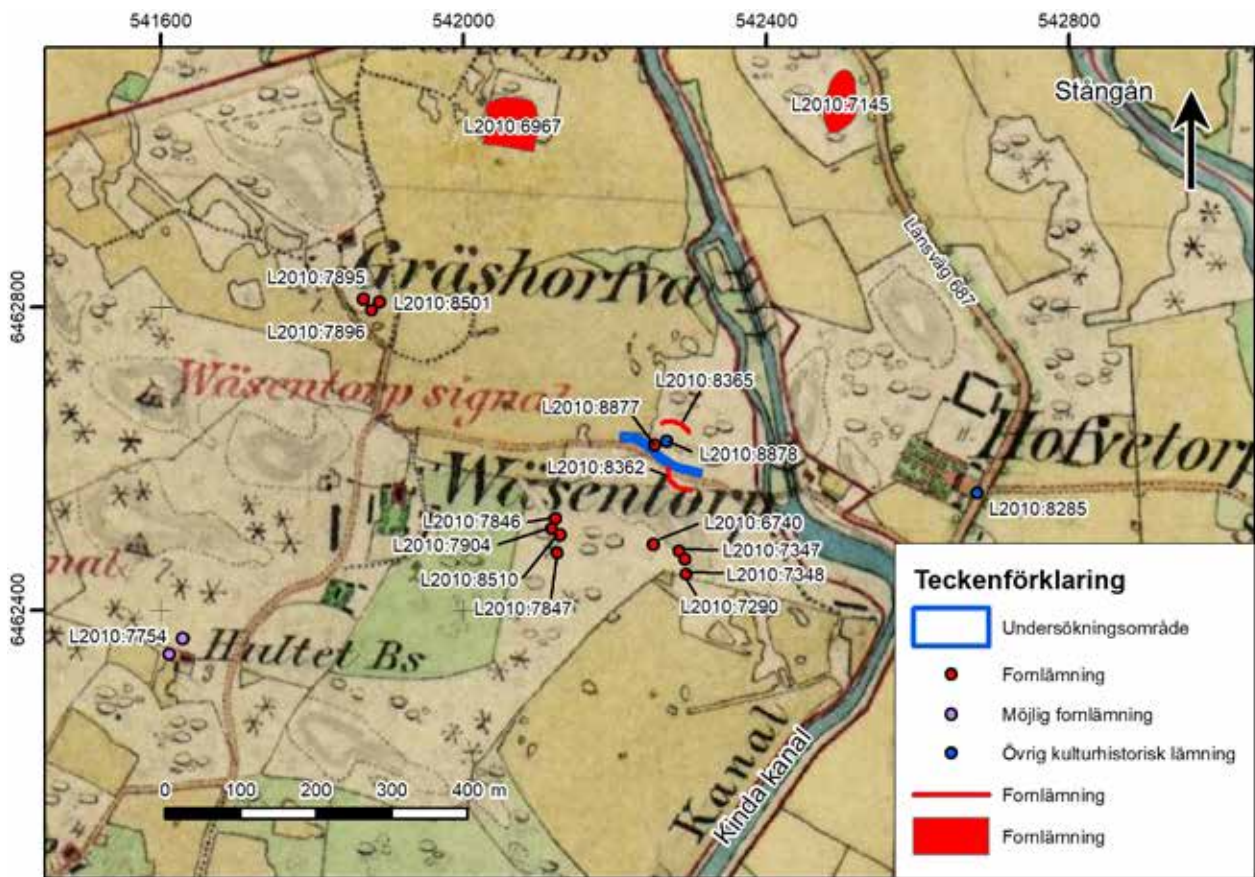
Tidigare undersökningar

Arkeologiska insatser av olika typ har genomförts i närområdet. Dessa inkluderar exempelvis insatser vid en bro i Säbybro cirka 3 km söder om undersökningsområdet (Lindberg 2013), vid torplämningen Lorstugan öster om Karsnäs gård cirka 1,2 km sydväst om undersökningsområdet (Ohlsén 2002), i södra delen av Sturefors tätort cirka 2,7 km norr om undersökningsområdet (Granath 2005), samt vid torplämningarna Risberget och Skogsstugan cirka 1,5 km nordväst om undersökningsområdet (Helander 2021).

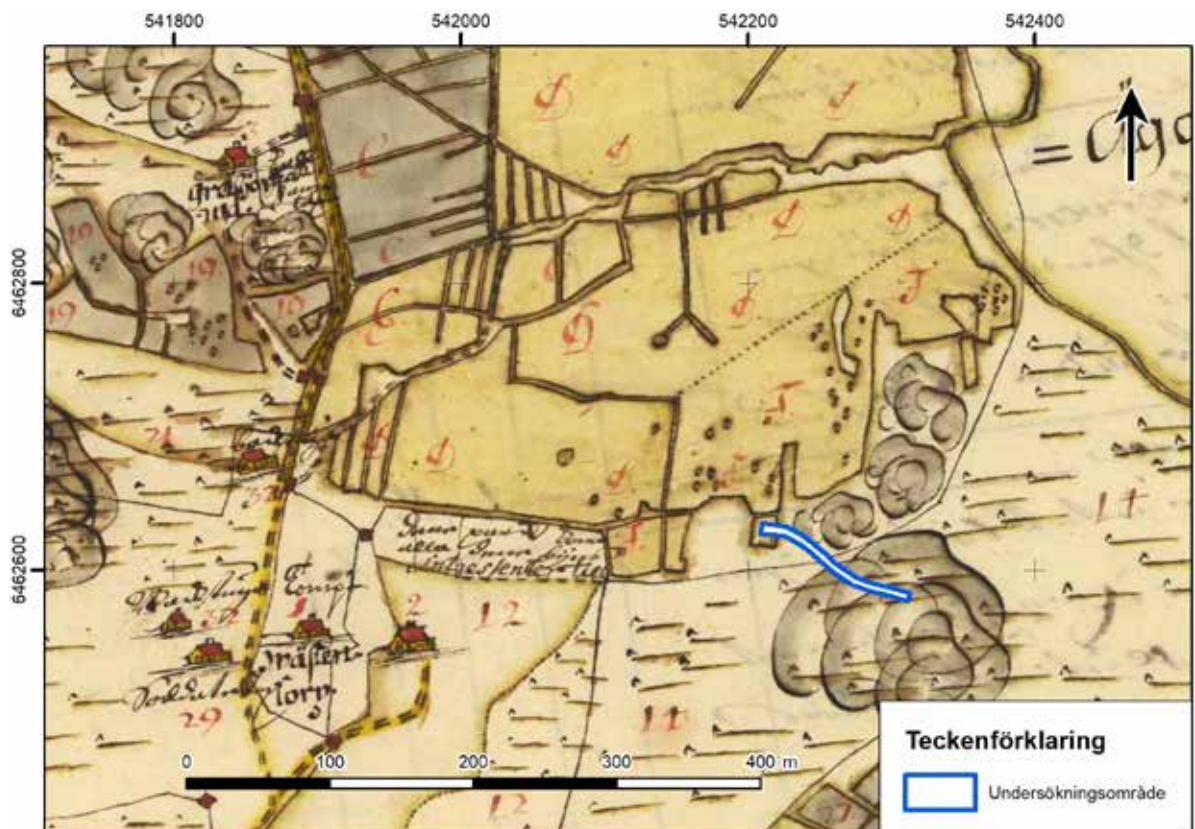
Undersökningsområdet

Grusvägen längs vilket undersökningsområdet och schaktet löper kan ses på den häradsekonomiska kartan från 1868–1877 (figur 3). Vägen finns däremot inte på en geometrisk avmätning över Vässentorp från 1696. I dess västliga sträckning löper dock ett dike, längs vilken vägen senare har anlagts (figur 4).

Stensträngen L2010:8362 är registrerad som fornlämning och är 40 meter lång, 2–3 meter bred och 0,2–0,4 meter hög och består av 0,2–0,8 meter stora stenar med enstaka block av en storlek upp till 1,5 meter. Den är bågformad och löper i nordsydlig riktning in över undersökningsområdet från söder (figur 5). I stensträngens norra ände har en rastplats med vindskydd anlagts, vilken hör till vandringsleden Östgötaleden. Synliga stenar som hör till stensträngen ligger så nära som bara 0,5–1 meter från vindskyddet (figur 6).

Figur 3. Undersökningsområdet med närliggande lämningar, inlagda mot bakgrund av den härads-ekonomiska kartan från 1868–1877, blad Sturefors 45-9 (J112-45-9). Kartan rektifierad. Skala 1:10 000. Se även tabell 1 och figur 2.

Figur 4. Utsnitt ur en karta som visar en geometrisk avmätning över Wässtorp (skrivet Wässtorp) från 1696 (D129-72:1). Undersökningsområde markerat. Kartan något svårrektifierad. Skala 1:5 000.

Stensättningen L2010:8877 är registrerad som fornlämning och är rund, 7,5 meter i diameter och 0,2–0,3 meter hög. Den är övertorvad och har talrikt med 0,2–0,4 meter stora stenar centralt i ytan. Centralt beläget är ett block, 1×0,7 meter stort och 0,4 meter högt. I kanterna ligger enstaka stenar av storlek 0,1–0,2 meter ytligt. Stensättningen ter sig omörd i mittpartiet.

Syfte, metod och genomförande

Schaktningsövervakningens syfte var i första hand att undvika att fornlämningar skadades. Om detta inte kunde undvikas skulle de lämningar som eventuellt framkom med ett vetenskapligt arbetssätt undersökas, dokumenteras och om möjligt dateras.

Schaktning utfördes skiktvis med grävmaskin med smal planskopa. I den större delen av schaktet grävdes detta ner till orörd undergrund, utom de östligaste 30 metrarna av schaktet vilka var omrörda av ett dike samt av nivelleringsarbeten i samband med vägbygget. Grov handrensning med fyllhammare genomfördes i vissa områden. Dokumentation skedde genom fotografering och beskrivning i text, avseende såväl området som schaktet. Plandokumentation av schaktet genomfördes med RTK-GPS. Inmätningar i fält har överförts till Intrasis version 3.2. Fortsatt digital bearbetning av inmätningar har gjorts i ArcMap.

Undersökningsresultat

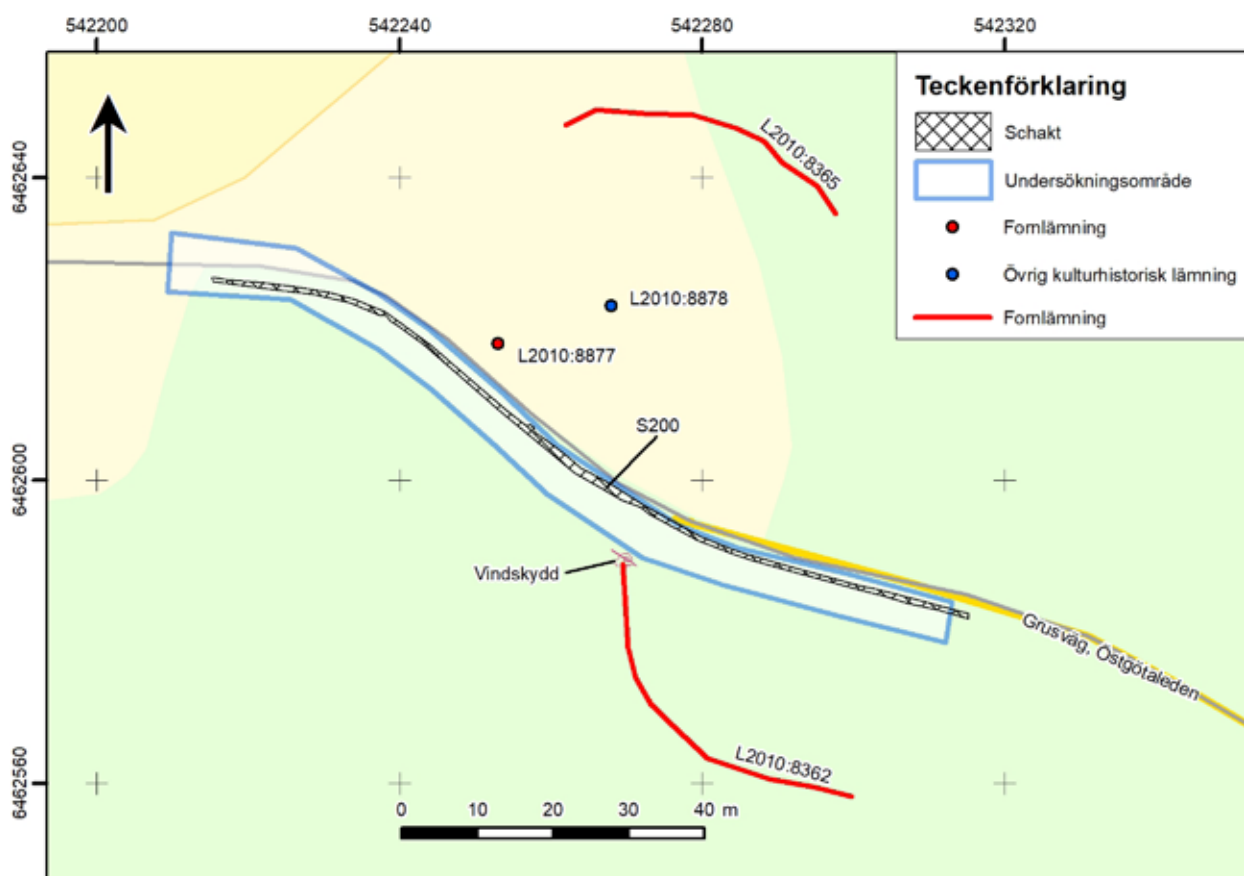
I stensträngens norra ände har en rastplats med vindskydd anlagts, hörande till Östgötaleden. Synliga stenar ovan markytan och hörande till stensträngen ligger så nära som bara 0,5–1 meter från vindskyddet (figur 6–7).

Ett schakt drogs i undersökningsområdet (S200). Schaktet var cirka 66 m² stort, cirka 111 meter långt, 0,6–0,7 meter brett och 0,55–0,7 meter djupt. Det löpte i närmast öst–västlig riktning och drogs på den södra sidan av den närliggande grusvägen, som öster om ovan nämnda vindskydd tillhör Östgötaleden. Söder om schaktet tar ett stenigt skogsområde vid. Grusvägen är uppbyggd och terrasserad, framför allt på den norra sidan. Stängsel löpte på ömse sidor om vägen och schaktet.

Överst i schaktet framkom mörkbrun humös grusig sand. Undergrunden bestod av rödbrunt stenigt och sandigt grus med ställvis ljus beigebrun sand. De östligaste 30 metrarna av schaktet grävdes inte ner till undergrund då vägbanken och ett litet dike påverkat ytan, där en myllig och humös fyllning framkom ända ner till 0,6–0,7 meters djup (figur 5, 8–9).

Stensträngen L2010:8362 fortsätter möjligen en kort sträcka norr om vägen, i en rad med större block. Denna information, tillsammans med information om vindskyddet, skrivs in i den antikvariska kommentaren i Kulturmiljöregistret.

Inget av antikvariskt intresse påträffades.

Figur 5. Stensträngen L2010:8362. Direkt till höger om fotografen ligger ett vindskydd (figur 6). Cirka 5 meter bakom ryggen på fotografen löper schaktet. Foto från norr.

Figur 6. Vindskydd/rastplats för Östgötaleden, anlagt cirka 0,5–1 meter från norra änden av stensträngen L2010:8362. Foto från nordväst.

Figur 7. Översikt över schakt och grusväg. Stensträngen L2010:8362 är markerad med svarta streck. Foto från östsydost.

Figur 8. Översikt över schaktet. Undergrunden bestod av rödbrunt stenigt och sandigt grus med ställvis ljus beigebrun sand. SGU anger i jordartskartan över området att det består av sandig morän, vilket stämmer väl. Foto från nordväst.

Utvärdering

Den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning genomfördes enligt Länsstyrelsens anvisningar och enligt plan. Inget av antikvariskt intresse påträffades i schaktet och Eltel Networks Communication AB schaktningsarbeten för fiberkabel kunde fortgå enligt planering. Relevanta uppgifter (datum för senaste fältbesök, referens i form av denna rapport samt antikvarisk kommentar) har uppdaterats i Kulturmiljöregistret.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Riksantikvarieämbetet

Kulturmiljöregister (KMR)

<https://app.raa.se/open/fornsok/>

Hämtat 2023-03-21.

Sveriges geologiska undersökning (SGU)

<https://apps.sgu.se/kartvisare/>

Hämtat 2023-03-21. Kartering: jogi_o8fso

Lantmäteristyrelsens arkiv

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/detailed>

Geometrisk avmätning, Vists socken, Väsentorp nr 1-3, 1667. Akt nr D129-72:1.

Rikets allmänna kartverks arkiv

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/detailed>

Häradsekonomiska kartan 1868–1877, blad Sturefors 45-9. Rak-id J112-45-9.

Litteratur

- Granath, Ylva. 2005. *Sturefors Husby 1:46*. Arkeologisk utredning etapp 2 inom Sturefors Husby 1:46, Vists socken, Linköpings kommun, Östergötland, inför planerat planprogram för idrottsplatsen Sturefors IF, samt för ny bostadsbebyggelse inom Husby 1:46. Dnr. 421-283-2005. Riksantikvarieämbetet Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst rapport 2005:35.
- Helander, Annika. 2021. *Utsikt Bredband Linköpings landsbygd*. Arkeologisk undersökning. Östergötlands län, Östergötland, Linköpings kommun, Vists socken, fastighet Sturefors 1:4, fornlämning L2008:629 (Vist 247) och L2010:8306 (Vist 148:1). Arkeologerna Statens Historiska Museer rapport 2021:45.
- Lindberg, Rickard. 2013. *Förundersökning vid Säbybro*. Arkeologisk förundersökning. Intill RAÄ 242, 245 och 246. Säbybro, Vists socken, Linköpings kommun, Östergötlands län. Östergötlands museum rapport 2013:23. Linköping.
- Ohlsén, Marie. 2002. *Stureforsledningen*. Arkeologisk förundersökning. Vists socken. Linköpings kommun. Östergötlands län. Östergötlands länsmuseum rapport 96:2002. Linköping.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM22030
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-16816-2021, 2022-03-15
<i>Kulturmiljöregistret uppdragsnr:</i>	202200323
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
<i>Undersökningsperiod:</i>	24 oktober 2022
<i>Personal:</i>	Mattias Johansson (fält, projektledning) Andreas Forsgren (sammanställning rapport)
<i>Landskap:</i>	Östergötland
<i>Län:</i>	Östergötland
<i>Kommun:</i>	Linköping
<i>Socken:</i>	Vist
<i>Fastighet:</i>	Vässentorp 1:1
<i>Fornlämning:</i>	L2010:8362 och L2010:8877
<i>Koordinater:</i>	X 6462580-6462630 / Y 542210-542315
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF 99 TM
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningssmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.